

SZOMSZÉDAINK

A ROMÁN POLITIKAI PÁRTOK

A HÁBORÚ elsöpörte Romániában a pártoknak a klasszikus liberális-konzervatív elv szerint való megoszlását. A régen hatalmas konzervatív párt eltűnt és egy évtizeden keresztül versenytársa, a liberális párt tartott kezében minden hatalmat. Úgy látszott, hogy az új Románia teljesen a liberális nagypolgárság kezébe kerül és annak gondolatvilága szerint rendezi be életét. De az évtized vége felé már új rétegek rohama tűnik fel és a liberálisok egyeduralma helyén új váltógazdaság rendszere van kialakulóban. Ma a román politikai élet: harc a parasztság és a polgárság egyensúlyáért és ennek a harcnak az eredménye fog dönteni az új román társadalom kialakulása kérdésében is.

Mikor az új Románia megalakult, a hajdani konzervatív pártnak már csak töredékei léteztek. Ezek se merték fenntartás nélkül vállalni programjukat, hanem címükben is szinte mentségét keresték létezésüknek. Az egyik Marghiloman pártja, odatette neve mellé a progresszív szót és lett fából vaskarika: konzervatív-progresszív párt. A másik, Take Jonescu személyes híveinek csoportja, a konzervatív-demokrata nevet vette fel. De a vezérek meghaltak és a tábor szerteszéledt. Aki jövőt szánt magának, más seregekbe lépett. A takista Titulescu Averescunál keresett menedéket, majd a diplomáciába rendezett visszavonulást. A párt pedig jelenleg semmiféle alakban sem él. Megszűnt a nagybirtok és ezzel megszűnt a talaj, amelyen a konzervatív politika épülete felemelkedett. Romániában a konzervatív pártot feltámadás reménye nélkül megszüntette németbarát politikája, azután a földreform és az általános választói jog, amelyeket más okok mellett elaggott ellenfelének megsemmisítése végett szavazott meg a liberális párt.

A liberálisok számítása berögt, az irányadó hatalom a kezükbe került. A liberális párt ma is hatalmas és vezető tényező. Az a körülmény, hogy jelenleg csak tizenhárom képviselője ül a parlamentben, múló jelenség. A párt ereje nem ebben van, hanem különös szervezetében. Nyugateurópai fogalmak szerint is kitűnően van megszervezve, mindenütt vannak szervezetei és erélyesen kézben tartja tömegeit. De igazi ereje nem a pártszervezetekben keresendő, hanem abban, ami jellemző benne és amelynek ismerete nélkül a román politikai élet egyáltalában nem érthető.

Igazi ereje e pártnak abban a különös, szétágazó, fínom szövevényben van, amellyel a gazdasági élet minden rétegét behálózta. Igazi ereje az érdekszövetségeknek, részvénytöbbségeknek, sejteknek és figyelőknek az a hatalmas rendszere, melyet több mint félszázados politikai múltja alatt rött össze és amellyel ma uralkodik a román gazdasági életben. Kezdet óta egyik legfőbb törekvése volt, hogy a legfontosabb gazdasági pozíciókat magának biztosítsa és minden gazdasági ágba meglegyen a maga erős érdekeltisége. Ma Bukarest vezető társadalma jórészt liberális érdekeltiség. Mit jelent ilyen körülmények közt, ha ideig-óráig csak egy tucat liberális képviselő ül a parlamentben? A liberálisok szava ma is irányadó és ma is a román élet nagy erejét jelentik. A román nemzeti Bank liberális alapítás. Kényes kérdésekben sokat kellemetlenkedhet bármely kormánynak, ha az a liberálisok vizeit túlságosan zavarja. A hadsereg magasabb köreiben a liberális párt nagyon élénk rokonszenvenek örvend. A liberálisokról el lehet mondani, hogy ok kormányozzák Romániát, csakhogy néha ellenzékéből. Ezért ha néhanapján akaratuk ellenére kénytelenek is a kormányt elhagyni, az viszont

többnyire tőlük függ, hogy mikor veszik ismét kezükbe az állam ügyeinek intézését.

De nem szabad hinni, hogy a liberális párt pusztán csak gazdasági érdekszövetség. A liberális pártnak elvi alapjai is vannak és azokhoz következetesen ragaszkodik. Semmiesetre sem a nyugati liberalizmus ez az alap, hiszen a liberális párt ma is Kelet ál-liberális pártjai közé tartozik. Cenzúra, ostromállapot, vámok, gazdasági megkötések a kormányzati eszközei. Viszont a román polgári osztály pártja, annak demokratikus nézeteit képviselte egészen a nagy birtok felosztásáig és az általános választójogig. Főleg azonban a meg nem alkuvó nacionalizmus tábora, Nagyrománia jórészt az ő alkotása. A kisebbségek felé megértő szava még nem volt. A tökéletes centralizmus híve, egyik főprogrampontja a mindenáron egyesítés. Az iskolaügy terén hatalmas programja van, amelyet nagy eréllyel és kíméletlenséggel hajt végre. A teljes francia orientációnak és a keleti egyház elsőbbségének a híve, ami ismét elválasztó körülmény közte és az erdélyi románok között, akiknek jelentékeny része görög katolikus. Általában véve makacs, következetes, hatalmaskodó, gazdag párt, melynek vezéreiben van gyakorlati tudás és koncepció s amely magáról azt hirdeti, hogy egyedül ő képes a fejlődés és a realitás követelményeinek megfelelően kormányozni Romániát.

Gazdasági programja is nacionalizmusából fakad. Alapelve a híres prin női insine, önmagunk által. Vagyis akarjuk Románia gazdasági életének kiépítését, de — csak saját tőkénkkel. Független idegen tőkének nincs mit keresnie országunkban. Már régebben törvények szabályozták, mekkora lehet az idegen tőke részesedése például a petróleumiparban. Ezt a rendszert a liberálisok radikálisan kiterjesztették. Annyira radikálisan, hogy amikor kölcsönt kerestek, a külföldi tőke a szövetséges kormányok békítgetésére sem igen volt hajlandó szobaállani velük. De rendszerük megfelel a román nép gondolkozásának, amelyben századok óta éber az idegengyűlölet. Jelszavuk pedig liberális fogalmazásban elsősorban annyit jelent: önmagunk, tehát liberális tőke által. Ezzel akarják programjuk legfontosabb részét, az ország iparosítását megvalósítani. Ebben a tekintetben minden románnak a legszertelenebb álmai vannak. Draghicescu liberális író pártja programjának ismertetésénél arról a „csodálatos ipari fejlődésről“ ír, amely Romániára vár. Szerinte „egyetlen józan pillantás“ alapján olyan gyors ipari fejlődést lehet előrelátni, hogy a román ipar harminc-negyven év alatt túlszárnyalja a földművelést. Akkor majd a romániai paraszttömegek arányszáma, amely ma a lakosság hetven-nyolcvan százaléka, harminc-negyven százalékra fog csökkenni.¹ Európa egész hozzáférhető része visszahangzik a román propagandának attól a mottójától, hogy Románia Európa leggazdagabb országa, Európa Kaliforniája. A kezdet mégis súlyos volt, mert a legziláltabb pénzügyi viszonyok rendbeszedésével és a valuta zuhanásának megállításával kellett a liberálisoknak kezdeniük. Egyik se sikerült és kíméletlen deflációs politikájukkal maguk voltak, akik az első évek gyors ipari fellendülését stagnálásba fojtották. Sőt nem is véletlen, hogy éppen a liberálisok voltak ennek a fordulatnak fő művesei, mert a liberális párt mégis csak főleg pénzügyi párt, amely az elsőséget mindig a pénzügyi kérdéseknek fogja adni. Nagy a párt pénzügyi tekintélye, kormányrajutásakor a lei emelkedni szokott és így különösen fájdalmas volt az a vereség, amely nemrég a külföldi kölcsön kérdésében szenvedett kudarcával érte.

A liberális párt ma Románia polgáriasán konzervatív, bankokrata, nacionalista-kapitalista pártja. Ez azonban a pártnak csak egyik arca. A másik arca a fiatalok, akik ugyan ma nem sok vizet zavarhatnak, de vannak és esetleg a pártnak megújulása erről az oldalról várható. Ezek a fiatalok „szociális liberalizmust“ emlegetnek. Szerintük a jövő nem „a polgári liberális realitásé, sem a szociáldemokrata utópiáé, hanem egy szociális liberalizmusé.“ Jelszavaik: az örökösödés korlátozása az egyenes ágra, a munkások részvétele egyes vállalatokban, az energiaforrások monopolizálása, a társadalmi

¹ Draghicescu: Partidé poitiice si clase sociale. Bucuresti. 1922.

súly átvitele a „résztvénytökés“ nagypolgárságról az „intellektuális és technikai“ polgárságra, stb.¹ Mindezeknek azonban ma csak egy szempontból van jelentőségük. Ebben a mozgalomban a szocializmus hatása és a francia politikai élet tükröződik. Ha ez a tendencia kifejlődik, valami nagypolgári-radikális keverék lenne a pártból. És mert a francia élet jelszavainak mindig van hatása Romániában, nincs kizárva, hogy a fiatalabb nemzedéknek ez a szociális hajlandósága a francia radikalizmus vizeiből fog frissítőt meríteni a hajdani „partid de avangarda“ számára.

Ideig-óráig a liberalizmusnak felfrissítésével kísérletezett Averescu pártja, a néppárt is. Aminthogy kísérletezett a konzervatívizmus felfrissítésével is. Eredeti román alakulat ez is, keret-párt és liberális imitáció, melynek jellegét csak történelmi szerepéből lehet megítélni. Keret-párt abban az értelemben, hogy hívei nagyobb tömegben nincsenek, nincs tábora, csak hadvezérei, illetőleg az országban szerteszét pártszervezetei. Mikor aztán a hatalom a tábornok kezébe jut, a kereteket megtöltik csapatokkal a hatalom vonzóereje és a választási mesterkedések. Viszont liberális utánzás a párt annyiban, hogy az opportunitásból összeverődött csoportnak legfőbb törekvése olyan erős gazdasági fedezékeknek a kiépítése, amilyen a liberális párt szerkezete. Ez csak látszólag zavarja a liberálisok vizeit, mert egyébként a néppárt szükséges kiegészítő része annak a társadalmi és politikai rendszernek, amellyel a liberálisok Romániát kormányozni akarják. Keletkezésének és fennmaradásának is ez a magyarázata. A bukaresti tragikus békekötés után a liberális párt megsemmisültnek látszott és szükség volt egy pártra, mely a kormányzó konzervatívok mellett az alkotmányos másik párt szerepét vállalja. Averescunak sikerült ezt a pártot összehoznia. Később fordult a kocka, a konzervatív párt tűnt el az ország életéből és az averescánusokra az a feladat hárult, hogy most már a liberálisok mellett pótolják az alkotmányos ellenzéket. Ezt a feladatot kitűnően teljesítették. Jóérzelmű, hazafias párt voltak, akik semmiben sem zavarták az alkotmányos együttest. A konzervatív pártból sokan kerestek náluk menedéket, a liberális pártból pedig érvényesülést. Nem is próbálkoztak hát különvéleménnyel, lényegében ugyanazt a felfogást képviselték, mint a liberálisok. Ezt a liberálisok azzal hálálták meg, hogy többiben ők segítették kormányra Averescut. Az elgondolás ez volt: a liberálisok fogják kormányozni Romániát, de — averescánus intermezzókkal. Így mindig ugyanaz a társadalmi réteg kormányoz és a politikában nem jutnak szerephez a nagy ellentétek. De nem számítottak a háború utáni új szellemre és a parasztság ébredésére. Nem számítottak az új helyzetre sem. Az erdélyi románok vezetői és a regáli tzarizisták a faluból nőttek ki és sikerült megmozdítaniok a parasztság tömegét, ami a szociális ellentétek mozgásba hozásával kavarta fel a román politikai élet rendes folyamatát.

Averescu kezdetben a tzarizmussal is kacérokodott. Az 1907. évi parasztlázadás leverője a háborúban nagy népszerűséget szerzett és pártját erre akarta alapítani. De ez a tapogatózás csődöt mondott, mert a pártnak semmi igazi összeköttetésesem volt a parasztsággal. De csődöt mondott minden más próbálkozás is. 1926-ban Garoflid indítványára Manoiilescuval szemben kimondták, hogy a párt ezentúl nem lesz neoliberais, hanem agrárpárt jobboldali árnyalattal. Csakhogy egy párt jellegét nem lehet egyszerű kijelentéssel megállapítani. Minden kijelentés ellenére a néppárt programját az opportunitás szabja meg, — már amennyiben az a liberálisokétól különbözik. Így ez a párt volt az, amely elsőnek mert Csúcsán paktumot kötni a magyarsággal. (Az ígéreteket azonban nem tartotta meg.) A tábornoknak olasz nő a felesége, a párt tehát olasz barátsággal kísérletez, sőt Goga személye révén összeköttetése van a pártnak az antiszemita szervezetekkel, de hivatalosan elítéli azok propagandáját. A tábornokot és környezetét diktatórikus hajlamokkal vádolják. Talán ez volt az oka, hogy legutóbb az udvar és a liberálisok váratlan módon távolították el a kormányról.

¹ Draghicescu idézett műve.

Ilyen összetétel mellett a párt egyet nem bír ki: a reménytelen ellenzékben-maradást. Tíz év óta elsősorban történt, hogy a liberálisokat nem ők váltották fel a kormányon, de máris bomlás jelei mutatkoznak. Maniu kormányalakítása után néhány pártszervezet sietve felbomlott, néhány feltűnő kilépés is történt. Azok az erdélyiek, akik régebben csatlakoztak a tábornokhoz, köztük Goga és Groza, kitartanak, de Goldisék nagyon is visszavágyanak. És idejekorán széledtek szerte a fripturisták is. Friptura annyi, mint pecsenye és a pecsenye-szapot most más háztájak felől terelgeti a politikusok orra elé a szél. Annak a csoportnak a tagjai, melyet ezzel a névvel tisztelt meg a román közvélemény, sorra lépegettek vissza régi pártjaikba, hol a zavaró harmadik közbejötté óta biztosabb jövőt sejtene. Viszont Averescuval haladt a legutóbbi választások idején Jorga és pártja, hivatalos nevén: a nemzeti demokrata párt. Ennek ma csak egyetlen képviselője van a képviselőházban és az országban is csak elszórva vannak szervezetei. Összetételénél fogva mégis figyelmet érdemel. Tagjai tanárok, ügyvédek, orvosok, az értelmiség javából valók. Alapja vezérének a tehetsége, hajlamai intellektuálisan demokratikusak. Mint kormányalakító párt, Jorga pártja nem jöhet számításba, de mindig felbukkan Jorga neve, valahányszor nemzeti kormány alakításáról van szó. Jorga ma valami grand old man-féléje Romániának, mert tudományos munkássága és az ország érdekében folytatott sikeres propagandája kiemelik őt a politika nagyságai közül, de a hatalom vásárán mindenkor csak mint outsider jelentkezhetik.

Mindezeket a pártokat ma Románia jobboldali pártjainak nevezhetnők. A nemzeti parasztpárt azonban baloldali és radikális színezetű. Legalább is ami a parasztpárti részét illeti, mert két tábora, az erdélyi nemzeti párt és a regáti parasztpárt, még ma sem olvadt teljesen össze. Az erdélyiek ugyan 1928-ig mostohagyermekek voltak a bukaresti osztozkodásoknál és így alkalmuk volt radikálissá lenni, de még nincs messze az az idő, mikor legjobb akarattal se lehetett mást látni bennük, mint egyszerű nacionalista alakulatot. Több is vezetőikben a konzervatív óvatosság, mint a lendület, a bátorságuk pedig egyenesen minimális. A pártnak állandó szárnyaszegője az a félelem, nehogy a regátiak szemében rossz románnak lássék. Elvi alapjukat ezért sose tudták kifejleszteni és még kevésbé merték követni. Egészen kivételes jelenség, hogy a román levante-intézmény, a voinic-ok megszervezésével erélyes lépésre határozták el magukat, ami meglehetősen izgatja is a liberális pártot. Általában véve az erdélyiek igazi szerepe nem annyira politikai jelszavaikban, mint inkább abban keresendő, hogy Erdélyben a föld és pozíciók mohó elfoglalásával megvetették egy román középosztály alapjait. Végeredményben azonban nem is állnak nagyon távol a regátiak felfogásától és különbözőségük csak a nevelés és múlt egyre jobban halványuló emlékeiből adódik. A századok óta védelemre beidegzett tábor tulajdonképpen ma is védelmi politikát folytat, mert a regáti rendszer gyors kiterjesztése, melyben kezdetben olyan félénken és félszegen mozogtak, lehetetlenné tette volna számukra az érvényesülést. A végcélokban azonban teljes a harmónia, már csak azért is, mert az erdélyiek koncepciótlansága minden nagyobb dologban a regátnak engedi át a célkitűzést.

Koncepciótlanság, külső és belső tehetetlenség az erdélyiek politikájának jellemvonásai. A finom, csupa-ideg Maniu óvatossága ezt alig leleplezheti. A múltjuk demokratákká kötelezi őket, ezt a hivatásukat azonban nem merik vállalni, különösen nem más népekkel szemben. Meg azután túlságosan sokat sikerült is nekik átvenni a regáti mentalitásból. Mindezeknek megfelelően az egyesült párt programja is csupa részletreform. Nyoma sincs náluk a liberálisok azon törekvésének, hogy a nemzet életének minden jelentős mozzanata az ő kormányzásukhoz fűződjék. A párt választási manifestuma új korszakot ígért. Ez a korszak azonban alig-alig dereng. A programjukból sem igen lehet kiolvasni, még ha ezt a programot férfiasabb elvhűséggel meg is valósítanák. A programjuk többtermelést ígér és a battaglia del grano mintájára „gabona-offenzíva“ lefolytatását. Ígéri a minisztériumok újjászervezését és a telekkönyv bevezetését az ökirályságba. Ígér új vám-

politikát, kereskedelmi szerződéseket és — természetesen harcot a korrupció ellen és takarékoságot. ígéri a földosztásnál szenvedett sérelmek revízióját, amire vonatkozólag már takaródét fűjnek és ígér tiszta választást, amit megvalósítottak. ígéri az államvasutak, a posta, a csendőrség, a főváros újjászervezését, az árterületek mentesítését, mezőgazdasági hitelt, stb. stb. Mindez egy normális jó kormányának a programja és semmitől sincs távolabb, mint korszakalkotástól. Jelentősége is főleg annyi, hogy maradárdóság esetén közelebb hozná Románia kormányzását a középeurópai felfogáshoz. Függetlenséget nem igen árul el, de mégis jelentkezik benne néhány félénk különbözőség, amely mélyebb rétegekbe ágazik és amelyekkel találkozni fogunk még a román élet nagy problémái között. Ilyen az ország mezőgazdasági jellegének hangsúlyozása az ókirályság több évtizedes politikájával szemben. Ilyen a határsorompók felvonása a külföldi tőke előtt a prin női insine mohóságával szemben. Ilyen a decentralizálás hangsúlyozása az ókirályság francia mintájú centralizálásával szemben. És ilyen a gazdasági élet terén a német kapcsolatok, amelyeknek előbb-utóbb fel kell bukkanniuk a külpolitikában is. A deutsch-rumänische Interessengemeinschaft jelzava meglehetősen hangos. A német nevelésű erdélyiek könnyebben megértik és a német bankvezérek olyankor is meglepő megértést tanúsítanak a román föld nagy tőke-szomjával szemben, mikor a franciák elzárkóznak. Pedig a német külkereskedelmi mérleg 1926-ban elsősíben volt — alaposan — passzív Romániával szemben, de Németország messzetekint és ami ma semmiképen sem aktuális, az aktuálisra érhet néhány évtized alatt.

Ha azonban ezeknek a független vonásoknak a gyökereit végig követjük, azoknak vége-bogát nem az erdélyi párt talajában találjuk. A német hajlandóságok kivételével ezek a gyökerek a mai kormányzópárt másik táborába, a parasztpártba nyúlnak, összetételében ugyan ez a párt lényegesen nem különbözik az erdélyiektől, lévén mindkettőnek legfőbb alkotó eleme a faluból kinőtt intelligencia, a tanítóság és a falusi kispolgárság. De akarat és gondolatvilág dolgában messze állanak az erdélyiek vezéreitől. Az erdélyieknek idegen nép országában nem is igen lehettek határozott elgondolásaik a társadalmi építés terén. A tzarizmusnak azonban mély gyökerei vannak a román paraszttözalmak hosszú történetében és ezek az előzmények mind a belső igazságszótás országújára irányítják. Sok százados elnyomott sors és lassan-lassan kicsiholódó akarat határozta meg már századokkal ezelőtt a tzarizmus alapjellegét. Jelenlegi alakjában azonban a tzarizmus teljesen új, alig egy évtizede, hogy egy észre nem vett kongresszus keretében megalakult. És alig egy évtizede, hogy 1919 őszén a választásokon Mihalache, ez az akkoriban parasztruhában, kilógó ingben járó tanító, elybarátaival együtt első választási sikereit aratta. A politika világa nem is hitt az új párt sikerében, múló tüneteknek, a háborús zűrzavar meddő erőlködésének fitymálta. Mihalache azonban ma a földművelés minisztere, a párt falusi szövetkezetek révén pénzügyi alapjait is megteremtette és eddig sikerrel állotta ki a liberálisok által rendezett minden választás zivatarát.

A román parasztpárt megítélésénél két szempontot nem szabad szem elől téveszteni. A román parasztpárt nem gazdapárt és nem agrárszocializmus. Nem gazdapárt, mert nem pusztán gazda-érdekképviselő, hanem átfogó, nagy társadalmi programja is van. Ez ennyit is jelent, hogy az intellektuális elemek erősek a pártban. Egyetemi tanárok, Stere, Madgearu, osztják meg Michalacheval a fővezérséget és egy harcos, fiatal tanárnemzedék hirdeti szerte az országban a pártnak az igazát. Másrészt a párt gondolatvilágát egyelőre még a nincstelen paraszt dominálja. A földreform ugyan a román parasztok milliós tömegét tette kisgazdává, de néhány régi kortes nem tudja a régi jelszót elfelejteni, ami demagóg ízt ad a nagy földosztás után. Az új gondolkodás azonban utat tör magának és a földreform továbbfejlesztésének programját egyre inkább az új gazdálkodás kiépítéséért és a hibák korrigálásáért értelmezik. Innen a parasztpárt gazdasági programjának alapvető, bennszülött része, melyhez azonban a nyugati demokrácia

koncepciói járulnak. A vezérek kétségkívül nyugati iskolát jártak és ez lényeges kérdésekben ki is alakította a párt programját. Kiindulópontjukat a szocialistáktól vették kölcsön, az osztályharcot, amelyet tényként fogadnak el, de amelynek a parasztságra való alkalmazását meglehetősen homályban hagyják. Szocialista, de logikus, az az alaptételük is, hogy a gazdasági élet úgy szervezendő meg, hogy a parasztszervezésének egész értéke a parasztszervezésbe jusson. Sőt a szocializálás gondolata sem idegen tőlük és aktuális formában is felmerült a zsilvölgyi halálvölgy kérdésének nagy rendezetlenségével kapcsolatban. Viszont Canossa-járást kívánnak a szocialistáktól, mert a szocialisták mindenkor lenézték a parasztszervezést és hirdették politikai értéktelenségét. Elvetik a munkásság nemzetköziségét, mint ami nem illik egy parasztközösség realizmusához. Forradalom és diktatúra nem szerepelnek szótárukban, sőt szívesen hangoztatják, hogy gyökeres változás csak hosszú fejlődés eredménye lehet. Olyan társadalmat remélnék, amelyben a munka a legfőbb tényező, ennek az útja azonban a szerves átalakulás révén a széles, népi demokrácia, amelynek kiépítése tekintetében nagyon határozott nézeteik vannak.

Ezek között a nézetek között aztán viszontláthatjuk a múlt századvégi demokrácia kliséit. A parasztpárt alkotmányának alaptétele, úgy látszik, egy egykamarás parlament mindenhatósága. Ez nem igen illik bele a sok autonómia-tervbe, de a parasztpárt még nem jutott el mindenben tervei realista összehangolásáig. A rendszer megkoronázása a múlt évtizedek demokráciájának netovábbja, gyakorlati próbáján nagyon is bágyatag referendum volna. Viszont, hogy a legújabb államelméletektől se maradjunk el, felvették rendszerükbe a professzionális testületek hatalmas kifejtését is, ismét csak tekintet nélkül arra, hogy az új autonómiák alapelve élesen beleütköznék a központi kormányzás mindenhatóságába. Ilyen professzionális testület egyelőre kevés van Romániában, ellenben vannak nemzeti kisebbségek, ezek tekintetében azonban a parasztpárt programja nagyon bizonytalan, pusztán a gyulafehérvári pontokat emlegeti és általában véve rábizza ezt a kérdést a szakértő erdélyiekre.

Ezek alatt az eltanultságok alatt azonban egészséges program húzódik meg. Ez a program röviden: a falu, melyből a parasztpárt fakadt, amely jövője és amelynek a bizalmát tényleg bírja is. Nemcsak nagyarányú falu-fejlesztési politikát, jelent ez népegészségügyet, „heroikus“ iskolapolitikát,¹ építkezéseket. Hanem jelenti az ország életének a falu talajára való alapozását, a közigazgatás terén decentralizációt, a gazdasági élet terén az iparosítási álmokkal szemben nyugodt realizmust. A közigazgatás messzemenő átszervezését meg is kísérelte a parasztpárt egy törvényjavaslattal, amely egészen a regionalizmusig ment el. De a decentralizálás elvét először letompították az erdélyiek, ezután lehalkította Maniu és végül egészen pianissimóra szereltette át a régenstanács. A gazdasági életben a falu-politika teljes szakítás az ókirályság több évtizedes politikájával szemben. A regát a közeli múltban legfőbb kincsének a petróleumot tekintette és annyira elhanyagolta a földművelést, hogy valamire való gazdasági főiskolát sem alapított. A földreform óta azonban a demokrácia elemi követelménye egy szűk réteg gründoló mohóságával szemben a földművelés elsőbbségének biztosítása. A parasztpártnak nagy tervei vannak ebben a tekintetben, amelyeknek tételei: a parasztszervezés felszerelése modern gazdasági eszközökkel, a nagyüzem gazdasági eszközeinek, géperőnek és a közös művelésnek bevezetése a szövetkezeti útján, olcsó mezőgazdasági hitel, a gabona, petróleum és fa központi értékesítése, standardizálás, az erdők kisajátítása, gazdasági oktatás, egy hatalmas szövetkezeti rendszer kiépítése stb. Negative pedig: a vámvédelem leépítése a mezőgazdaság érdekei szerint és minden monopóliumszerű gazdasági ág állami ellenőrzése. Egyébiránt a parasztpárt is híve egy nagy nemzeti ipar kifejlesztésének, de hozzáteszi: csak ha a természetes feltételei megvannak.

¹ Madgearu: Táransimul. Bucuresti.

Ha a parasztpártot egy szóval akarjuk jellemezni, azt kell mondanunk: parasztradikalizmus. Nem szocializmus és nem kiscgazdapárt, bár egyelőre mindkét hajlam megvan benne. Idegen gondolatéptítmény alatt eddig alakatlan, tehetetlen tömegek megmozdulása, melynek további sorsát nem lehet megjósolni. A román parasztpártnak nagy kérdése, hogy lehet-e az erdők mélyén, hegykatlanokban, elmaradt és elhagyatott síksági falvakban élő román parasztságot tartós politikai akcióra megszervezni? Az eddigi példa azt mutatja, hogy igen, de még túlságosan rövid a parasztpárt élete ahhoz, hogy ítéletet mondjunk. Ahogy ma áll a dolog, a paraszttömegeknek nagy ellensúlya az, amely felveszi a harcot a liberálisokkal és az eddig járt utakról más utakra irányítja Romániát.

Egyébiránt a parasztpártnak van egy csoportja, mely Lupu vezetése alatt a liberálisokhoz csatlakozott. Ezeknek az volt a szerepük, hogy ők legyenek az a nyájas álarc, amelyet a liberális párt a parasztok felé fordít. Ezek a liberálisok bukása után kísérletet tettek a visszatérésre, de mert nem sikerült, most ég és föld között lebege, lesik a liberálisok napjának derengését.

A román pártok seregszemléje tehát: párttalan, otthontalan konzervatív töredékek, a liberálisok, az averescánusok, Jorga nemzeti demokrata pártja és az egyesült nemzeti és parasztpárt. Ezenkívül pártalakítási tervekkel foglalkoznak az antiszemita szervezetek, országos pártot alakítaniok azonban belső ellentéteik miatt eddig nem sikerült. Viszont sokat fejlődött a békekötés óta a szocialista párt, amelynek programja a nemzetközi szocialista program, gyakorlati tevékenysége pedig a munkásság bérmozgalmi.¹ Kommunista szárnyának nyílt működése erősen meg van bénítva, demokrata szárnyának érdekessége, hogy nem kis mértékben román nemzeti alapon áll. Ezt az erősen nacionalista Vajda Sándor állapította meg teljes elismeréssel és Goga tapsolt hozzá. A párt ugyan tagadja, de tény, hogy a párt vezetői pozícióit lassankint éppen úgy románok foglalták el, mint a nacionalizált részvénytársaságok igazgatóságait. Az is tény, hogy a párt a legutóbbi választások alkalmával magyar, vagy német jelöltet nem vett fel a listájára, bár a mozgalom súlypontja magyar és német munkásokra esik. Ez a nacionalizált nemzetköziség igen jeles példája a nemzeti érzéssel szemben követett struccpolitikának és annak, hogy az ilyen struccpolitika milyen fonák eredményekre vezet.

MURÁNYI GYÓZÓ

AZ ÓSLAKOSSÁG SZERVEZKEDÉSE CSEHSZLOVÁKIÁBAN

CSEHSZLOVÁKIÁNAK tőlünk elszakított részeiben most kezd az a társadalmi és politikai irányzat tudatosabbá válni, mely e terület törzslakosságának életérdekeit kívánja mindenekelőtt megvédeni és e védelmi munkában, mely azonban korántsem fordul az állam egysége ellen, egyesíteni akarja a törzslakosság összes erőit. Ezt a munkát a hatalmon levő csehtót politika tót részesei nemcsak hogy elhanyagolták, hanem azzal a bűnös mulasztással, hogy az állam megalakulásának első stádiumában az alaptörvényekben ezen életérdekek megóvásának konkrétizálását teljesen mellőzték, okozták Szlovenszko egykor virágzó gazdasági viszonyainak fokrolfokra való leromlását, melynek súlyos következményei alatt csakis a törzslakosság szenved. Felsőmagyarországot tótjaival, magyarjaival, németjeivel és ruténjeivel együtt, a rajta levő bányákkal, erdőségekkel, a nagy vagyont reprezentáló természeti kincsekkel és üzemekkel a tót politikának akkori és természetesen most is uralmon levő vezetői, a törzslakosság életérdekeire való tekintet nélkül azzal az egyetlen feltétellel ajándékozták oda a csehek-

¹ Lásd Jancsó Benedek, Magyar Szemle VII. köt. x. sz. 62—72. 1.